

En fot i snön, en fot i sanden

Berättelse

En uppväxt i norr

Henning Mankell föddes i Stockholm 1948, men hans barndom tillbringades i den lilla orten Sveg i Härjedalen. Hans far var domare, och eftersom modern lämnade familjen tidigt växte Henning upp utan henne. Kanske var det just denna tystnad i barndomen som gjorde honom till en så uppmärksam iakttagare av människor. Redan tidigt slutade han skolan, reste till Paris och arbetade en tid till sjöss. Han ville ut i världen, och han ville framför allt skriva.

Kommissarien som blev världsberömd

Mankell skrev pjäser, barnböcker och romaner, men det var deckarna som gjorde honom till en av Sveriges mest lästa författare. År 1991 utkom "Mördare utan ansikte", den första boken om kommissarie Kurt Wallander i Ystad. Wallander var ingen klassisk hjälte. Han var trött, ensam och ofta tyngd av tvivel, vilket gjorde att läsare över hela världen kände igen sig i honom. Böckerna översattes till ett fyrtiotal språk och såldes i mer än fyrtio miljoner exemplar. Genom Wallander lyckades Mankell smyga in större frågor om rasism, våld och ett samhälle i förändring, å ena sidan som spännande underhållning, å andra sidan som allvarlig samhällskritik.

Mellan två kontinenter

Framgången hade kunnat göra Mankell till en bekväm man, men i stället valde han ett liv mellan två världar. Från 1986 var han konstnärlig ledare för Teatro Avenida i Maputo i Moçambique. Där satte han upp pjäser tillsammans med afrikanska skådespelare och skrev en stor del av sina böcker. Han brukade beskriva sitt liv med en bild som många minns: en fot i snön och en fot i sanden. Det innebar att han aldrig riktigt tillhörde bara ett land, utan levde med blicken vänd mot två.

Afrika väckte också hans samvete. Han såg på nära håll hur fattigdom och sjukdom drabbade människor, och han engagerade sig särskilt mot aids. Han grundade förlaget Leopard Förlag för att lyfta fram unga röster från både Sverige och Afrika, och stora delar av sina inkomster gav han bort. För Mankell var skrivandet följaktligen aldrig skilt från ansvaret att handla.

Att ta ställning

Mankell teg sällan när han tyckte att något var orätt. År 2010 deltog han i Ship to Gaza, en flottilj av båtar som ville bryta blockaden mot Gaza. Israeliska soldater stoppade fartygen, och Mankell fördes tillbaka till Sverige. Händelsen blev omdiskuterad, men han stod fast vid sitt val.

I januari 2014 berättade han öppet att han hade fått cancer. Trots detta tystnade han inte, utan skrev ärligt om sjukdomen och om döden, eftersom han ville att också det svåra skulle få plats i samtalet. Han avled i Göteborg den 5 oktober 2015, 67 år gammal, gift med Eva Bergman.

I dag lever Wallander vidare i böcker och filmer. Men kanske är Mankells verkliga arv något mer än spänning: tanken att en berättelse kan väcka oss, och att den som har en röst också har ett ansvar att använda den.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
iakttagare	någon som tittar noga och lägger märke till saker
kommissarie	polis med hög rang som leder utredningar
tyngd av tvivel	osäker och full av oroliga tankar
samhällskritik	när man pekar på vad som är fel i samhället
konstnärlig ledare	person som bestämmer en teaters innehåll
samvete	känslan för vad som är rätt och fel
engagera sig	bry sig om och arbeta för en sak
grunda	starta något, till exempel ett företag
inkomster	pengar man tjänar
flottilj	en grupp båtar som hör ihop
blockad	när något stängs av så att inget kommer in
arv	det som lever kvar efter någon

Läsförståelsefrågor

1. Vad arbetade Henning Mankells far som?
 1. Författare
 2. Domare
 3. Skådespelare
2. Vilken bok inledde serien om Kurt Wallander?
 1. "Mördare utan ansikte"
 2. "En fot i snön"
 3. "Teatro Avenida"
3. Hur beskrivs Kurt Wallander i texten?
 1. Som en stark och självsäker hjälte
 2. Som en trött och tvivlande man som läsare kände igen sig i
 3. Som en ung och glad polis
4. Vad menade Mankell med bilden "en fot i snön och en fot i sanden"?
 1. Att han ofta frös om fötterna
 2. Att han levde sitt liv i både Sverige och Afrika
 3. Att han ville sluta skriva
5. Varför grundade Mankell förlaget Leopard Förlag?
 1. För att tjäna mer pengar på sina egna böcker
 2. För att lyfta fram unga röster från Sverige och Afrika
 3. För att ge ut deckare på engelska
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Mankells böcker har översatts till ett fyrtiotal språk.
 2. Mankell ångrade att han deltog i Ship to Gaza.
 3. Mankell talade flytande portugisiska.
 1. Mankell skrev öppet om sin sjukdom.
7. Varför valde Mankell att skriva ärligt om sin sjukdom och om döden?
8. På vilka två sätt kan man läsa Wallander-böckerna, enligt texten?
9. Hur gammal blev Henning Mankell, och var avled han?
10. Vad gav Mankell ofta bort av det han tjänade?
11. Texten säger att "den som har en röst också har ett ansvar att använda den". Vad tror du att författaren menar med det? Förklara med egna ord.

12. Varför tror du att texten kallar Mankell för “en uppmärksam iakttagare av människor”? Vad i hans liv kan ha format det?

Facit

1. b
2. a
3. b
4. b
5. b
6. 1. ja b) nej (han stod fast vid sitt val) c) det står inte i texten d) ja
7. Exempel på svar: Han ville att också svåra saker, som sjukdom och död, skulle få plats i samtalet i stället för att tigas ihjäl.
8. Exempel på svar: Dels som spännande underhållning, dels som allvarlig samhällskritik om till exempel rasism och våld.
9. Han blev 67 år och avled i Göteborg.
10. Han gav ofta bort stora delar av sina inkomster (pengarna han tjänade).
11. Exempel på svar: Den som är känd och blir lyssnad på kan påverka andra, och därför bör man använda sin position för att lyfta viktiga frågor och hjälpa, inte bara tänka på sig själv.
12. Exempel på svar: Han växte upp utan sin mamma och i en tyst miljö, och kanske lärde han sig tidigt att titta noga på människor. Som författare behövde han förstå hur människor känner och tänker.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten kombinerar biografi med ett reflekterande lager om konst och ansvar. Tema: röst, solidaritet och vad framgång förpliktigar till. Lämplig för att öva på att tolka budskap som antyds men inte sägs rakt ut (fråga 11 och 12).

Diskussionsfrågor

- Mankell menade att den som har en röst också har ett ansvar att använda den. Håller du med? Finns det situationer då det är bättre att vara tyst?
- Wallander var en hjälte med fel och brister. Varför tror du att sådana figurer ofta känns mer verkliga än perfekta hjältar?
- Mankell levde mellan Sverige och Moçambique. Vad kan man vinna, och vad kan man förlora, på att leva med “en fot” i två länder?

- Han ville prata öppet om döden i stället för att tuga om den. Hur ser du på att prata om svåra ämnen, som sjukdom och död?
- **Skriv (6–8 meningar):** Beskriv en person, verklig eller påhittad, som använder sin röst eller sin framgång för att försöka göra världen lite bättre. Vad gör personen, och varför tycker du att det är viktigt?

Källor och faktagranskning

- Wikipedia: Henning Mankell — https://en.wikipedia.org/wiki/Henning_Mankell
- Encyclopaedia Britannica: Henning Mankell — <https://www.britannica.com/biography/Henning-Mankell>
- SVT Nyheter: Henning Mankell är död — <https://www.svt.se/kultur/henning-mankell-ar-dod>
- Svenska Yle: Författaren Henning Mankell död — <https://yle.fi/a/7-983040>

Faktagranskad i juni 2026. Nyckelfakta: Henning Mankell föddes 3 februari 1948 i Stockholm och växte upp i Sveg i Härjedalen, där fadern var domare. Han avled 5 oktober 2015 i Göteborg i cancer, 67 år gammal. Hans mest kända verk är serien om kommissarie Kurt Wallander, som inleddes med "Mördare utan ansikte" (1991) och sålde i miljontals exemplar. Från 1986 var han konstnärlig ledare för Teatro Avenida i Maputo, Moçambique, och delade sitt liv mellan Sverige och Afrika. Han grundade förlaget Leopard Förlag och var samhällsengagerad, bland annat mot aids i Afrika och i Ship to Gaza-flottiljen 2010. Han var gift med Eva Bergman. Inga väsentliga osäkerheter i de fakta som används i texterna.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.